

STRESZCZENIE

Nowy etap w rozwoju architektury sakralnej Pomorza Zachodniego rozpoczął się wraz z objęciem stanowiska dyrektora deputacji budowlanej w Berlinie przez F. A. Stülera. Był on głównym inicjatorem opracowania w latach 1841-1861 wzorników według, których wznoszono kościoły z przekryciami definiowanymi przez autora jako więźby częściowo otwarte. Wykorzystując piastowane stanowisko oraz znajomość realiów ekonomicznych, politycznych, prawnych i religijnych sprawił, że do realizacji zatwierdzano tylko kościoły, które wzorowane były na wspomnianym wzorniku. Przypisuje mu się zaprojektowanie ponad 200 kościołów w Prusach w latach 1848-66.

Rozwiązania konstrukcyjne oraz forma pułapów przestrzennych wzniesionych w kościołach jedno, dwu i trójnawowych przez F. A. Stülera i jego następców w Prusach umożliwiły nadanie ewangelickiej architekturze wnętrza cech odmiennych od rozwiązań stosowanych w kościołach katolickich. Należą do nich więźby z pułapami: dwuspadowymi samodzielnymi, podwyższonymi oraz podwyższonymi z nadwieszeniem, trapezowe, trapezowe podwyższone z nadwieszeniem, kolebki samodzielne i nadwieszane. Rozwiązania te świadczą dobitnie o znajomości konstrukcji ciesielskich ich projektantów. Bogactwo oraz staranna obróbka elementów konstrukcyjnych, dowodzą wysokich umiejętności miejscowych cieśli. Dekoracyjny charakter polichromowanego detalu architektonicznego, imitującego materiał kamienny dowodzi, że ich projektanci elementom konstrukcyjnym świadomie nadali formę artystyczną.

Autor wykazał słuszność postawionej w dysertacji tezy, że angielskie więźby otwarte stosowane nieprzerwanie od średniowiecza zostały twórczo przekształcone w więźby częściowo otwarte, wznoszone od drugiej połowy XIX w. na terenie Pomorza Zachodniego.

Haldemar Jędrzejko